

STIG RAMEL:

Tidens tecken

Det är lätt för den svenske läsaren att associera till vår folkhem-ska verklighet när Henri Lepage och Georges Berthu i boken "Äganderätt ger välstånd" går till angrepp på fransk socialistisk politik av 1982 års märke. De stora franska nationaliserings-programmen har lidit skeppsbrott. För oss tillhör Tjorvenbilen och Stålverk 80 de dödfödda projekt som hade sitt ursprung i 1968 års socialdemokratiska industripolitik.

I VM mellan plan- och marknadsekonomi har den senare lagt beslag på alla medaljer. Erkännandet har dröjt länge men marknadsekonomins överlägsenhet går inte längre att ljugabort när Gorbatjov avslöjat vidden av den sovjetiska planekonomins misslyckande.

Stig Ramel är verkställande direktör i Nobelstiftelsen.

Sällan har väl någon bok lästs av så få som Karl Marx "Das Kapital" och ändå kom den att påverka miljarder människors liv. Det påstås att inte ens bokens svenske översättare, Rickard Sandler, läst hela verket. De två neoliberalerna Henri Lepage och Georges Berthu har skrivit en bok "Äganderätt ger välstånd" (1988) som är desto lättare att läsa. Den är skriven med en klarhet och logik, som vi gärna vill förknippa med den franska intellektuella traditionen från Descartes och Voltaire. Boken kommer därför säkerligen att i Sverige läsas av fler än dem som läst "Das Kapital". Tyvärr kommer den inte att påverka lika många människors liv. För att spela en sådan roll måste nog en bok vara oläst, men tona fram i magiskt halvdunkel och med doft av rökelse och klang av vittnesmål. Socialismen har sina olästa liturgiska skrifter. Den nyktra och rationalistiska liberalismen klarar sig utan.

I samband med att boken nyligen publicerades berättade Henri Lepage att han var förvånad över vilket genomslag hans böcker fått i Sverige. Varför hade han blivit "världsberömd" bara i Sverige? En förklaring, som jag skulle vilja föra fram, är att Frankrike och Sverige båda har starka traditioner av hårt centralstyre och av étatism. I Frankrike väger den Colbertska traditionen tungt, spetsad som den är med den jacobinska traditionens "République — l'une et indivisible". I Sverige har på samma sätt stormaktstidens ämbetsstat och religiösa ortodoxi fått en förlängning i socialdemokratins "starka" samhälle. Det är därför lätt för den svenske läsaren att associera till vår folkhem-ska verklighet när Lepage och Berthu går till angrepp mot fransk socialistisk politik

av 1982 års märke med dess stora nationaliseringsprogram — en politik som sedan lidit skeppsbrott, men vars förespråkare ändå tack vare president Mitterands politiska skicklighet sitter kvar med regeringsmakten. Överlägsen politisk professionalism är ju något som också präglar den svenska socialdemokratin. Lepage och Berthu hämtade sina talande exempel på socialistiska felsatsningar framför allt från statsägda franska industriföretag. För oss i Sverige tillhör "Tjorvenbilen" och Stålverk 80 dessa dödfödda projekt från 1968 års socialdemokratiska industripolitik, inte längre det politiska nuet men det är lätt att jämföra med våra erfarenheter från den ofantliga offentliga sektorn, där produktionsmonopolet alltmer uppenbart blivit en kvarnsten kring den svenska ekonomins hals.

Frihet, äganderätt och marknad

För Lepage och Berthu är kombinationen Frihet, Äganderätt och Marknad lösorden till liberalismens enastående förmåga till kreativ anpassning till förändringar av verkligheten — den verklighet som Olof Palme en gång utnämnde till socialdemokratins värsta fiende.

Det är denna förmåga till anpassning till en föränderlig verklighet som socialdemokratin i Kanslihuset numer visat så stor skicklighet i, medan socialdemokratin på Norra Bantorget ropar högt om förräderi av "Kanslihusögern" och dess fjuniga departementsråd för att citera Stig Malm, denne märklige förnyare av det svenska skällsordspråket. (Inom parentes sagt är det anmärkningsvärt hur Malm ganska ostraffat tillåts förgifta och brutalisera den svenska politiska debatten med

sina invektiv och okvädningsord. I brist på sakargument tar han till skällsord i en förhoppning, som dessvärre ej är fåfång, att han därigenom skall hindra en saklig debatt. Hans attacker mot "Champagneyrans på Stockholms Börsen" och mot "Finansvalparna" ledde till för det svenska samhället i hög grad skadliga skatter och pålagor.)

Otidsenliga termer

När man läser boken blir en spontan reflektion hur befängda och otidsenliga termerna vänster och höger blivit i dagens politiska värld. En positiv attityd till nya tankar och idéer och beredskapen till och viljan att genomföra de förändringar som blir nödvändiga på grund av ändringar i den tekniska, ekonomiska eller sociala verkligheten, har av tradition förknippats med ordet Vänster. Om vi i dag betraktar svensk politik är bilden en helt annan. De grupper, som i det politiska språkbruket kallas vänster är i själva verket de starkaste motståndare till förändringar. De slår benhårt vakt om producentintressena, monopolen och byråkratins privilegier. Man får gå tillbaka till sekelskiftets höger för att finna samma ovilja gentemot förändringar och samma hänsynslösa vilja och förmåga att utnyttja sina privilegier för att gynna egna gruppintressen. När centern sägs vilja manövrera för att angripa regeringen "från vänster" så är det just i en stämning av rädsla för förändringar. Det gäller t ex Europapolitiken och skattepolitiken liksom lokala centerpolitikens ovilja mot invandring.

Högerflaggorna borde i stället hissas på LO-borgen medan moderaterna, folkpartiet och "Kanslihusvänstern" i varie-

rande grad står för det radikala nytänkande som blir allt nödvändigare om Sverige skall kunna bevara och utveckla sin ställning som ett tekniskt, vetenskapligt och industriellt avancerat land med hög social standard.

Politiska ingripanden

Miljöpolitiken har blivit ett område där kraven på statlig reglering och politiska ingripanden är störst och där marknadsökonomi påstås inte kunna hantera de komplexa frågeställningarna. I själva verket är det inte minst på miljöområdet som man kan se planekonomins värsta misslyckanden. Jag tänker då inte på Aralsjö-katastrofen i Sovjet, den massiva skogsdöden i Karpaterna och Sudeterna eller det stinkande avloppsdike som heter Weichsel. Jag tänker på de planeringsmisslyckanden vi har sett i vårt eget land. Det starka samhället satte på 60-talet igång med en av de relativt sett mest massiva kärnkraftsatsningarna i världen. Det var genom den statliga kärnkraftspolitiken vi så vecklade in oss i en teknologiform som innebär risk — och avfallsproblem. Om kärnkraften genom ett försäkringssystem självt fått bära sina kostnader hade förmodligen icke investeringarna blivit så massiva. När nu det politiska stämningsslaget svängt är regeringen beredd att till priset av en oerhörd kapitalförstörelse i förtid skrota dessa samma kärnkraftsanläggningar man tidigare med pukor och trumpeter invigt.

Den planekonomiska jordbrukspolitiken är ett annat exempel på konsekvenserna av en politik som sätter marknaden ur spel. På miljöområdet har denna jordbrukspolitik lett till en övergödning av

åkrar och fält som i sin tur medfört att sjöar och hav förstörts.

Vi ser hur Staten i sin arroganta självöverskattning och tro att man kan förutse framtiden lägger upp långtidsprogram som sedan av prestige och kostnadsskäl måste drivas "käpprätt åt helvete". De tunga statliga besluten får därmed oerhörda och ödesdigra konsekvenser när den extrapolerade framtidsbedömningen slår fel då verkligheten och tiden skiftar ansikte. Marknadens många små beslut balanserar varandra och kan korrigeras genom prismekanismen. När Erik Dahmén på 60-talet först lanserade slagordet "sätt pris på miljön" stod övertron på statlig planering på sin höjdpunkt. I dag ökar förståelsen för hur marknadsmekanismerna skall utnyttjas för en bättre miljöpolitik. Och ändå ser de gröna marknadskrafterna som sina fiender. Men det är klart att fundamentalismen och liberalismen aldrig trivts tillsammans.

Marknadsekonomin överlägsenhet

Varför har då marknadsekonomin under det senaste decenniet fått en så stark ställning att man faktiskt kan tala om hegemoni? Det är som jag ser det en följd av att vi nu så tydligt har facit i våra händer när det gäller de olika ekonomiernas utveckling efter kriget. I VM mellan plan- och marknadsekonomin har den senare lagt beslag på alla medaljerna. Det är märkligt att ett erkännande av resultatet dröjt så länge. Redan vid mitten av 50-talet stod det klart för den som, liksom jag gjorde, tog tunnelbanan från Västberlins Kurfürstendamm och steg ur på Stalinallén i Östberlin. Att det tog så lång tid för

världen att begripa vad som skedde berodde på de oerhörda propagandaresurser som stod till planekonomiernas förfogande, den systematiska och kallhamrade förfälskning av statistik och fakta som skedde och sist men inte minst på att socialismen lockat så många massmedialt verksamma intellektuella i västvärlden som ville tro, ville bedragas och som projicerat sina socialistiska drömbilder in i våra samhällen.

Men marknadsekonomins överlägsenhet gick inte längre att ljuga bort när Kina började tillämpa marknadslösningar och när Gorbatjov avslöjade vidden av den sovjetiska planekonomins misslyckande. När världen blivit en "global village" genom handeln, vetenskapens, kommunikationernas och människornas internationalisering har det inte längre varit möjligt att dölja välståndet i marknadsekonomins gårdar och nöden och armodet i socialismens.

The "Global Village" är också en marknad som tvingar fram förändringar. Så länge socialismen kunde bygga murar kring sina länder, så länge man kunde reglera handeln, dikterade vetenskapen vad den skulle syssla med, hindra kapitalet att söka sig dit där det kunde ges bäst avkastning och människorna att arbeta där miljön var mest kreativ, så länge kunde socialismen låtsas att man representerade framtiden. Men i längden kunde man inte ljuga bort verkligheten. Och när murarna

plötsligt rämnat kommer förändringarna som en stormflod. Marknadsekonomi har segrat i den stund de två systemen fick tävla fritt med varandra på "världsmarknaden". Men det är en seger med stor tragik i bakgrunden. Jag tänker på de hundratals miljoner östeuropéer som förlorat många decennier av sina liv — d v s de som överlevt — för att några fanatiska minoriteter beväpnade sig med "Das Kapital" i ena handen och med gevär i den andra kommenderade "Följ oss".

Men marknadsekonomins seger är inte beständig — den måste liksom friheten och demokratin vinnas varje dag. Marknadsekonomins värsta fiende finns bland dem som vill manipulera spelreglerna, försöka eliminera den fria konkurrensen och monopolisera marknader. Det är korruptionsskandalerna och insiderklippen som ger socialisten de sista ränilarna vatten på sin kvarn.

"Äganderätt ger välstånd" innehåller inga svåra sanningar i dag. Dess tankar och idéer accepteras numer av mycket breda opinioner i vårt land. Det är intressant att tänka på att om boken publicerats för tio år sedan den säkert, om inte bränts på bål, så i alla fall lysts i bann av dem som bestämmer debattordningen här i landet. Jag vågar inte tänka på vad som då skulle hänt med finansminister Feldt och hans artikel i Tiden nr 1/89 med temat "Vad skall vi göra med kapitalismen?". Ett Tidens tecken.